

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри глобальної економіки Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Вдовенко Наталії Михайлівни на дисертаційну роботу

Чередниченко Ігоря Сергійовича на тему:

«Трансформація системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

В умовах нових глобальних викликів, які постали перед національною економікою України, функціонування вітчизняних будівельних підприємств супроводжується значним зростанням фінансових ризиків, що обумовлено з однієї сторони значним рівнем невизначеності та нестабільності, а з іншою внутрішніми проблемами функціонування та розвитку будівельної галузі. Будівельна галузь виступає одним із основних факторів забезпечення ефективного функціонування та розвитку національної економіки, проте залишаючись чутливою до змін вартості фінансових ресурсів, коливань інвестиційного попиту, впливу інфляційних процесів та високого рівня невизначеності. Відповідно забезпечення ефективного та довгострокового функціонування будівельних підприємств вимагає пошуку нових підходів до процесу трансформації їх системи фінансового ризик-менеджменту в умовах нестабільності, що посилює необхідність переходу від стандартних моделей управління до нестандартних інструментів протидії фінансовим ризикам функціонування відповідних підприємств. За цих умов особливої актуальності набуває процес трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств, де ризик виступає не лише загрозою, але й формує нові можливості для досягнення поставлених стратегічних задач, обумовлює необхідність переосмислення існуючих підходів до формування нового інструментарію протидії фінансовим ризикам будівельних підприємств. Процес удосконалення теоретико-методичних засад функціонування та розвитку системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств є достатньо новим і вкрай важливим науковим завданням. Актуальність теми дослідження Чередниченко Ігоря Сергійовича посилюється різноманіттям існуючих підходів і складністю процесу функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності, що і визначило вибір автором теми наукового дослідження та її мети, яка полягає у поглибленні теоретико-методичних засад функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств та розробці прикладних рекомендацій щодо її трансформації в сучасних умовах. Зазначене обумовлює актуальність, своєчасність та важливість дисертаційної роботи Чередниченко Ігоря Сергійовича.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Чередниченко Ігоря Сергійовича на тему: «Трансформація системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності» є складовою частиною науково-дослідної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки» (№ державної реєстрації 0123U104319) в частині напрацювання пропозицій щодо подолання перешкод трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності, серед яких виокремлено наступні: фінансові, виробничі, кадрові, логістичні, цифрові; «Розробка механізму фінансування інноваційного відновлення стратегічно важливих секторів економіки України у післявоєнний період» (№ державної реєстрації 0123U104318) в рамках якої обґрунтовано авторський підхід до побудови механізму трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельного підприємства дія якого має бути спрямована на забезпечення результативності функціонування даної системи шляхом розробки та застосування можливих новітніх методів та інструментів ефективного управління сучасною множиною фінансових ризиків, забезпечення результативності та фінансової стійкості будівельних підприємств.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що сформовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та обґрунтованими. Дисертаційна робота логічно побудована, її автор системно підійшов до постановки проблеми, формулювання задач, обравши відповідні методи та прийоми дослідження, які базуються на сучасній методологічній основі і представляють собою фундаментальні положення теорії фінансів, теоретичні та прикладні аспекти функціонування національної економіки. Зміст дисертаційної роботи здобувача та опублікованих ним наукових праць свідчать, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації, одержані автором у результаті власного, самостійного наукового дослідження.

Достовірність і обґрунтованість теоретичних положень, методичних та прикладних розробок, висновків й пропозицій, представлених у роботі, підтверджується доцільною постановкою наукових і практичних завдань, правильним та коректним застосуванням відповідних методичних прийомів.

На позитивну оцінку заслуговує те, що об'єкт і предмет дослідження є чітко визначеними та змістовно відповідають один одному. Об'єктом дослідження є процес трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності, а предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти функціонування та трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності.

У процесі досягнення мети та реалізації завдань дисертаційного дослідження було застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили всебічність, системність і логічну послідовність аналізу. Методичний підхід, використаний в дисертації, є синтезом таких методів: метод групування, який використовувався для об'єднання схожих за змістом визначень понять «фінансовий ризик», «ризик-менеджмент» у смислові підходи, що дозволило виділити основні наукові трактування даної категорії та забезпечити структурований підхід до формулювання власного дослідницького розуміння цих понять (параграф 1.1); метод бібліометричного аналізу – для оцінювання рівня дослідженості тематики побудови системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств, виявлення провідних науковців і авторитетних публікацій у цій сфері, а також для ідентифікації ключових наукових трендів та тематичних домінант (параграф 1.2); метод побудови тезаурусу – для систематизації ключових термінів і понять, що стосуються трансформації системи фінансового ризик-менеджменту, встановлення міжпонятійних зв'язків, уточнення категоріального апарату дослідження та забезпечення концептуальної цілісності наукового дослідження (параграф 1.1); системно-структурного аналізу – для оцінки сучасних тенденцій розвитку будівельних підприємств (параграф 2.1, розділ 2), обґрунтування специфіки оцінки фінансового стану будівельних підприємств в умовах нестабільності (п.3.2); процесний підхід – для виокремлення напрямів покращення фінансового стану на основі удосконалення системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств, які є логічною послідовністю взаємопов'язаних управлінських дій, спрямованих на формування, реалізацію, моніторинг і коригування фінансових стратегій з урахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі (параграф 3.3); метод порівняння – для співставлення понять «нестабільність», «економічна нестабільність» та «фінансова нестабільність» (параграф 1.3) та порівняння динаміки ключових показників функціонування будівельних підприємств (параграф 2.2, 2.3); метод функціонального аналізу – для детального вивчення основних функцій системи фінансового ризик-менеджменту та оцінювання їх провідної ролі в контексті забезпечення ефективного функціонування будівельних підприємств; системного аналізу – для вивчення конкурентного середовища підприємств будівельної сфери та зовнішніх умов їх функціонування шляхом ідентифікації сильних і слабких сторін у поєднанні з можливостями та загрозами будівельної галузі, що дозволило оцінити їх реальний фінансовий стан в умовах нестабільності (параграф 2.1 та 2.3); методи співставлення, спостереження, порівняння для обґрунтування необхідності трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств (параграф 3.3).

Інформаційну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені теоретичним і прикладним аспектам функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності, зокрема питанням виокремлення особливостей її побудови, оцінки актуальних тенденцій та основних

перешкод її трансформації, розробки відповідного механізму удосконалення системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності. Значну частину інформаційної бази склали вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, які регламентують економічні, соціальні, правові, екологічні та інституційні засади функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності. У дослідженні широко використано офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, аналітичну та звітну інформацію, що дозволило сформулювати повне, об'єктивне й актуальне уявлення про умови функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями відповідно до встановлених вимог.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок. Дисертація містить 22 таблиці та 51 рисунок, список використаних джерел налічує 220 найменування.

В першому розділі дисертації «Теоретичні положення функціонування та розвитку системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств» розглянуто теоретичні основи формування та функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності. В цьому розділі систематизовано наукові концепції до розуміння сутності категорії «ризик (с. 27–29), узагальнено та представлено наукові концепції до розуміння сутності категорії «ризик –менеджмент (с. 31–32), визначено наукові підходи до її трактування (с. 32–34), охарактеризовано концепції науковців щодо трактування сутності категорії «фінансовий ризик» (с. 35–37), обґрунтовано наукові підходи до розуміння сутності «фінансовий ризик» (с. 37–42); визначено функції системи фінансового ризик-менеджменту (с. 45–48); обґрунтовано особливості фінансової діяльності будівельних підприємств (с. 54); зазначено основні фінансові ризики будівельних підприємств в сучасних умовах (с. 55–62); наведено концептуальну модель системи фінансового ризик –менеджменту (с. 66–69); визначено основні принципи розвитку системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств (с. 71–74); охарактеризовано сутність економічної нестабільності як окремої наукової категорії (с. 77–81).

В другому розділі дисертації «Сучасний стан системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств» сформовано методичні положення та інструментарій оцінювання ефективності функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в Україні. Зокрема проведено аналіз сучасних тенденцій функціонування будівельних

підприємств в Україні; визначено сукупність факторів, що породжують фінансові ризики на будівельних підприємствах в умовах сьогодення в Україні (с. 93–96); проведено SWOT-аналіз стану будівельної галузі України (с. 98–101); проаналізовано ефективність функціонування будівельних підприємств (с. 103–111), проведено аналіз фінансового становища будівельних підприємств в Україні (с. 114–128); визначено актуальні тенденції функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств (с. 135–142); охарактеризовано процес формування синергетичного фінансового ризику будівельних підприємств в умовах невизначеності (с. 144–146).

В третьому розділі «Науково-прикладні положення розвитку системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств» реалізовано методичний підхід до удосконалення системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності. Зокрема визначено орієнтири розвитку будівельної сфери України (с. 155–157); запропоновано алгоритм системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності (с. 158–160), обґрунтовано ключові перешкоди трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності (с. 160–162), сформовано парадигму системи фінансового ризик менеджменту будівельних підприємств (с. 168–170); обґрунтовано механізм трансформації системи впливу, регулювання та контролю фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств (с. 179–190).

Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційної роботи

Ознайомлення зі змістом дисертації дало можливість визначити основні наукові положення та висновки, які сформовано автором і характеризуються науковою новизною:

- вперше обґрунтовано концептуальні положення формування механізму державного страхування активів будівельних підприємств, створення цільового Державного страхового фонду фінансових ресурсів, що дозволить забезпечити швидке прийняття рішень та гарантування відповідних виплат, недопущення довгострокового призупинення виробничої діяльності, сприятиме відновленню втрачених виробничих активів будівельних підприємств, дозволить компенсувати можливі ризики, забезпечить їх стабільне функціонування;

удосконалено:

- науково-концептуальні положення функціонування та розвитку системи фінансового ризик-менеджменту, що, на відміну від існуючих, були розширені результатами аналізу структури такої системи (основні суб'єкти, компоненти), її функцій, необхідного забезпечення та базових принципів формування, функціонування та розвитку, які необхідно дотримуватися для підтримки ефективної роботи такої системи в турбулентному економічному середовищі;

– наукову аргументацію доцільності розмежування типів фінансової політики управління фінансовими ризиками будівельних підприємств, зокрема: класичної, зваженої, стимулюючої, в основу обґрунтування яких покладено наявний потенціал фінансового стану, рівень фінансового забезпечення, а також стратегічні пріоритети функціонування будівельних підприємств з урахуванням допустимого рівня фінансового ризику;

набуло подальшого розвитку:

– систематизація наукових підходів до дослідження сутності категорії «ризик-менеджмент», серед яких було виокремлено такі: процесний, концептуальний, стратегічний, системний; запропоновано ризик-менеджмент розглядати як складну систему, тобто сукупність суб'єктів і взаємозв'язків між ними, процесів, дій, механізмів, які спрямовані на визначення, аналіз, оцінювання, запобігання, прогнозування та контроль за ризиками, що можуть виникати у процесі господарської діяльності суб'єкта господарювання і формувати загрози для його стабільної роботи;

– теоретичні положення щодо конкретизації сутності категорії «фінансовий ризик-менеджмент», що було, на відміну від інших підходів, здійснено через використання контент-аналізу до дослідження таких дефініцій «ризик», «ризик-менеджмент», «фінансовий ризик», «управління фінансовими ризиками». Це дозволило конкретизувати зміст зазначеної категорії, функції цього виду менеджменту у діяльності підприємства (інформаційна, аналітична, прогностична, регулююча, контрольна, захисна) та у подальшому сформулювати авторський підхід до трактування змісту поняття «фінансовий ризик-менеджмент будівельного підприємства»;

– понятійно-категоріальний апарат фінансової науки у частині уточнення сутності поняття «фінансовий ризик-менеджмент будівельного підприємства», що здійснено через аналіз особливостей економічної діяльності такого підприємства, специфічних рис управління його фінансовою діяльністю, сукупності фінансових ризиків, які формуються в процесі його функціонування; запропоновано розглядати фінансовий ризик-менеджмент будівельного підприємства як сукупність дій, процесів, механізмів, здійснення яких на основі використання інформаційного, методичного, організаційного, матеріального та фінансового забезпечення пов'язано з виявленням, оцінкою, аналізом, ідентифікацією фінансових ризиків суб'єктів господарювання, які займаються будівництвом об'єктів, реконструкцією, реставрацією, наданням будівельних послуг та ремонтом, і потребує розробки заходів запобігання виникнення реальних загроз для стабільної фінансової діяльності таких суб'єктів.

– теоретичні погляди на основні етапи сценарного моделювання фінансових ризиків будівельних підприємств в умовах невизначеності, серед яких виокремлено: ідентифікація можливих ризиків; визначення можливих методів управління ризиками; проведення стрес-тестування системи ризик-менеджменту будівельних підприємств; здійснення імітаційного моделювання та побудова дерева-рішень; формування можливих сценаріїв та прогнозування фінансового стану будівельних підприємств; розробка

стратегії фінансового ризик-менеджменту. Це формує базис для обґрунтування та вчасного прийняття управлінських рішень в частині допустимих сценаріїв впливу фінансових ризиків на фінансовий стан будівельних підприємств;

- наукове осмислення підходу до процесу побудови механізму трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельного підприємства дія якого має бути спрямована на забезпечення результативності функціонування даної системи, шляхом розробки та застосування можливих новітніх методів та інструментів ефективного управління сучасною множиною фінансових ризиків (AI-прогнозування; Big Data, стрестестування та імітаційне моделювання; методи управління ESG-ризиками; блокчейн технології та кіберстрахування) необхідну для забезпечення результативності та фінансової стійкості будівельних підприємств.

Практичне значення результатів дослідження

Обґрунтовані в дисертаційній роботі Чередниченко Ігоря Сергійовича наукові положення дозволили поглибити теоретико-методичні засади та розробити на цій основі методичні та науково-практичні підходи щодо удосконалення процесу трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності.

Значимість дослідження визначається актуальністю поставлених завдань, досягнутим рівнем розробленості проблематики, узагальненням, осмисленням вітчизняного досвіду функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах невизначеності з урахуванням сучасних викликів і загроз для національної економіки України.

Зокрема практичну апробацію отримали напрацювання автора в частині ідентифікації актуальних ризиків функціонування будівельних підприємств в процесі здійснення моніторингу їх фінансової стійкості та обґрунтуванні управлінських рішень використані в роботі Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка № 01.01-20/266 від 02.10.2026 р.); положення дисертації щодо впровадження науково обґрунтованих підходів до ідентифікації, оцінювання та систематизації фінансових ризиків, а також положення щодо трансформації існуючої системи ризик-менеджменту з урахуванням умов економічної нестабільності використані у практичній діяльності ТОВ «ІНЕКС РЕАЛ» (довідка № 13 від 24.03.2026 р.).

Основні положення та отримані результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес Національного університету Чернігівська політехніка при поглибленні змістового наповнення програм та розробки управлінських ситуацій з дисциплін: «Фінансово-економічна безпека підприємства», «Корпоративний ризик-менеджмент», «Кредитний менеджмент» освітньо-професійної програми “Фінанси, банківська справа та страхування” підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та

фондовий ринок галузі знань 07 Управління та адміністрування (довідка № 202/08-538 від 30.03.2026 р.).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 14 наукових публікаціях, з них: 7 публікацій, в яких відображено основні наукові результати, в тому числі 1 стаття у науковому періодичному виданні, який індексується в науково-метричній базі Web of Science, 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 з яких одноосібна, 7 наукових публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг опублікованих праць становить 4,2 д.а. (2,05 д.а. належить особисто автору).

Автором дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Загалом, оцінюючи позитивно результати наукового дослідження Чередниченко Ігоря Сергійовича можна визнати, що у дисертаційній роботі є дискусійні положення, що зумовлені складністю та широтою предмету дослідження. Зокрема:

1. У пп. 1.1 автор на с. 38 розглядає наукові підходи до розуміння сутності категорії «фінансовий ризик», серед яких виділяє наступні: результативний, компонентний, категоріальний. Разом з тим, доцільно було, на нашу думку, звернути увагу на виокремлення такого підходу як системний, що значно б посилює дослідження категорії «фінансовий ризик» з точки зору специфіки його прояву для будівельних підприємств.

2. У пп. 1.1 на с. 45 автором наведено функції системи фінансового ризик-менеджменту, серед яких виокремлено інформаційну, аналітичну, прогностичну, регулюючу, контрольну та захисну. На нашу думку, варто було

б більш детально висвітлити, як саме реалізація зазначених функцій вплине на загальну ефективність функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності.

3. На с. 68 автором зазначено, що «функціонування системи фінансового ризик-менеджменту полягає в досягненні основної мети її роботи, проте з практичного погляду доцільно також виокремити й базові конкретні підцілі, які повинні бути досягнутими, щоб зазначена система ефективно функціонувала й демонструвала конкретний результат, а саме: забезпечення фінансової стійкості будівельного підприємства; підтримка контрольованого рівня платоспроможності; формування необхідного рівня фінансової безпеки будівельного підприємства». Проте, на нашу думку, автору доцільно було б розкрити вплив держави на спроможність досягнення будівельними підприємствами визначених підцілей.

4. На с. 84 автором обґрунтовано наслідки впливу фінансової нестабільності на процес функціонування будівельних підприємств. Проте, на нашу думку, автору доцільно було б врахувати регіональний аспект та здійснити ранжування впливу зазначених наслідків на спроможність та ефективність функціонування будівельних підприємств в різних регіонах України.

5. В параграфі 2.3 «Актуальні тенденції функціонування системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств» (с. 132-134) наведено методики оцінки фінансових ризиків будівельних підприємств в системі їх фінансового ризик – менеджменту. Водночас, автору варто було більш детально розкрити специфіку даних методів для оцінки фінансових ризиків саме будівельних підприємств, та визначити пріоритетність їх застосування в умовах нестабільності.

Проте вказані вище зауваження та дискусійні положення не перешкоджають загальній позитивній оцінці роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Чередниченко Ігоря Сергійовича на тему «Трансформація системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни, має теоретичне і практичне значення та відповідає вимогам спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Матеріал дисертації викладено логічно, послідовно та науково обґрунтовано. Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної значущості та практичної спрямованості. Структура роботи, зміст розділів, обґрунтованість висновків і рекомендацій відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Дисертація відрізняється комплексністю підходу до процесу трансформації системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності з урахування сучасних реалій функціонування національної економіки України.

Таким чином, за рівнем наукової новизни, ступенем обґрунтованості висновків, практичним значенням отриманих результатів, а також за структурою, мовою та стилем викладання дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами). Зазначене дозволяє зробити висновок, що Чередниченко Ігор Сергійович, автор дисертації на тему: «Трансформація системи фінансового ризик-менеджменту будівельних підприємств в умовах нестабільності», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник сільського господарства України,
завідувач кафедри глобальної економіки,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

 - Наталія ВДОВЕНКО

